

BİLGİ TOPLUMUNDA ENTELEKTÜEL VARLIKLAR VE RAPORLANMASI

Ali ALAGÖZ*
Rabia ÖZPEYNİRCİ**

ÖZET

Bilgi çağını yaşadığımız bugünlerde, işletmelerin yatırım akımlarına baktığımızda; insana, bilgiye ve bilişim teknolojilerine sahip olma, bunları güncelleme ve geliştirme yönünde bir kayma eğiliminde olduklarını görmekteyiz. Bu gelişmelerin sonucu olarak bilgi temelli ekonomiye geçişle beraber artık üretim faktörlerinin içine entelektüel sermayede yer almaktadır. İnsan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi olmak üzere üç unsura sahip olan entelektüel sermayeden işletmelerin faydalanabilmesi ve amaçları doğrultusunda yönetebilmesi için, entelektüel sermayeyi ölçmeleri, muhasebeleştirmeleri ve raporlamaları gerekmektedir.

INTELLECTUAL ASSETS IN INFORMATION SOCIETY AND REPORTING

ABSTRACT

In these days that we live information age, when we look at investment flows of businesses we see that they are in a trend of having human, information and information technology, updating and developing these elements. As a result of all these developments and in addition to transition to information-based economy, intellectual capital is also included to factors of production. Businesses need to measure, record in accounts and report intellectual capital in order to benefit from intellectual capital that have three elements as human

---

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İkt. ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

** Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İ.İ. B. F. Öğretim Üyesi.
Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.IX, S.11, 2007)

capital, structural capital and customer capital, and manage it in accordance with company goals.

I. GİRİŞ

Sanayi toplumunu takiben bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, küreselleşme olgusuna ivme kazandırarak, dünyamızın yeni bir döneme yani bilgi toplumuna geçişini sağlamıştır. Çağdaş işletmecilik anlayışında bilginin önemli bir sermaye unsuru olarak kabul görmesi, günümüzde bilgi ve bilgi yönetiminin işletmeler açısından önemini en açık bir şekilde ortaya koymaktadır. İşletmelerin bilgiyi toplaması, süreçten geçirip yorumlaması ve ekonomik bir değere dönüştürmesi son zamanlarda entelektüel sermaye kavramına olan ilgiyi artırmıştır.

Bilgi ekonomilerinde işletmelerin rekabet avantajı elde edebilmeleri için sahip oldukları entelektüel sermayeyi bilmek, geliştirmek ve kısaca yönetmek önemli hale gelmektedir. Öte yandan, entelektüel sermayenin görülemez ve değişken olması geleneksel muhasebe uygulamaları aracılığıyla, entelektüel varlıkların doğru bir şekilde ölçülmesi, izlenmesi ve açık ve anlaşılabilir bir şekilde raporlanmasında çeşitli zorluklar oluşturmaktadır.

Bu çalışma; bilgi çağının ortaya çıkardığı entelektüel sermaye kavramı, unsurları, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konularına vurgu yapmaktadır.

II. ENTELEKTÜEL SERMAYE KAVRAMI

Günümüzde, işletmelerin kendini yenileyen, dinamik bir yapı içerisinde değişim dalgalarında ayakta kalabilmeleri önemlidir. Ancak işletmelerin asıl hedefleri yarının dalgalarını tespit edebilecek ve hatta yaratıcısı olabilecek, geleceği belirleyecek gücü barındırmaktır. Hızlı bir değişim dalgası içerisindeki ekonomik hayatta gelecek hiç

olmadığı kadar belirsizdir. Bu yolda tek geçerli strateji gelecek için devamlı yaratıcı fikirler üretmek ve hızlı öğrenmektir¹.

Bilişim teknolojilerinin giderek yaygınlaşması ve bilginin üretim faktörü olarak ekonomik sisteme dahil edilmesi, bilgiye verilen önemin arttığına bir kanıttır². Teknoloji ve iletişim alanındaki gelişme ve değişimlerin kaynağı olan bilgi, işletmeleri ve işletmelerin bütün bölümlerini etkilemekte ve entelektüel sermaye adıyla üretim faktörleri arasında yer almaya başlamaktadır. İşletmeler için bu yeni kavramın tanımlanması, yönetilmesi, ölçülmesi ve raporlanması, rekabet edebilmeleri ve rakiplerine göre bir adım öne geçebilmeleri için gereklidir³. Entelektüel sermaye, bir işletmenin içinde bulunan bilgi ile alakalı, elle tutulamaz değerleri temsil etmektedir⁴.

Hermanson 1960'lı yıllarda yayınladığı “İnsan Varlıkları Muhasebesi” kitabında entelektüel varlıklardan söz etmektedir. Hermanson bu kavram ile çalışanların kas güçlerinin ötesinde bir değeri ifade ettiklerini ve işletmelerin bu değerlerini finansal tablolara yansıtılması gerektiğine vurgu yapmıştır⁵.

Entelektüel sermaye 1975'de Michael Kalecki'nin yazdığı bir makalede, ekonomist Galbraith'e atıf yaptığı “Acaba geçen birkaç on yılda elde ettiğimiz entelektüel sermayenin kaçımız farkındayız” ifadesi ile literatüre girmiştir. Günümüzdeki anlamıyla ise ilk olarak Thomas Stewart tarafından 1991'de “Brainpower” başlıklı makale ile

---

¹ Burçin ÇELME ve A.Semih İŞEVİ, “Bilgi Çağında Yeni Hazine: Entelektüel Sermayeye Rekabeti Yakalamak”, <http://www.unak.org.tr/unak2002.semih.doc> (28.10.2002)

² Mahmut TEKİN, H. Kürşat GÜLEŞ ve Adem ÖĞÜT, *Teknoloji Yönetimi*, Nobel Yayın Dağıtım, 2003, s.50.

³ Rabia ÖZPEYNİRCİ, *KOBİ'lerde Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi ve Muhasebeleştirilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2005, s.29.

⁴ Shao-Chi CHANG, Sheng-Syan CHEN, Jung-Ho LAI, “The Effect of Alliance Experience and Intellectual Capital on the Value Creation of International Strategic Alliances”, *The International Journal of Management Science*, June 2006, s.299.

⁵ Şaban UZAY ve Orhan SAVAŞ, “Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Uygulama Örneği”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20, Ocak-Haziran 2003, s.164.

Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.IX, S.II, 2007)

gündeme taşınmıştır⁶. Stewart, 1997 yılında çıkan kitabında entelektüel sermayeyi “zenginlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilen entelektüel malzeme, bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimler”⁷ şeklinde tanımlamıştır. Annie Brooking ise “işletmenin işlev göstermesini sağlayan kombine maddi olmayan varlıklara verilen isim”⁸ olarak tanımlarken, Edvinsson “değere dönüştürülebilir bilgi”, Edvinsson ve Malone ise, “bilgiye sahip olma, uygulamalı tecrübe, örgütsel teknoloji, müşteri ilişkileri ve şirkete pazarda rekabet sağlayan profesyonel beceriler” olarak tanımlamıştır. Bontis ise, entelektüel sermaye bileşenlerinin önemi üzerinde durarak, entelektüel sermayenin dinamik doğasını ve zamanla gelişimini vurgulamıştır⁹. Larry Prusak’da “formalize edilen, yakalanan ve kullanılmasıyla şirketi ayağa kaldıran entelektüel materyal”¹⁰ olarak tanımlamışlardır.

A. Entelektüel Sermayenin Unsurları

Günümüzde bir şirketi geleceğe taşıyacak olan unsur, bünyesinde çalışan insanların yarattığı değerlerin, şirket stratejilerinin, yapısının, sistemlerinin, süreçlerinin ve şirketin müşterileri ve toplumla kurduğu ilişkilerin toplamından oluşan, entelektüel sermaye olmuştur. Entelektüel sermaye, bilgiye dayalı ve değişik unsurlar arasındaki etkileşimlerle gelişen değerler olarak tanımlanabilir. Entelektüel sermaye; şirket ağacını besleyen, onun yetiştiği toprak olan sektör ortamına sıkıca bağlayan, ama görünür olmaktan uzak olan köklerdir¹¹.

---

⁶ Murat ERTUĞRUL, “Bilgi Çağında İşletmelerin Yeni Kaynağı: Entelektüel Sermaye”, *Active*, Yıl 3, Sayı 15, Ekim-Kasım 2000, s.74.

⁷ Thomas A. STEWART, *Entelektüel Sermaye*, Çev.Nurettin el Hüseyini, MESS Yayınları, İstanbul, 1997, s.20.

⁸ Annie BROOKING, *Corporate Memory Strategies For Knowledge Management*, International Thomsan Business Press, 2000, s.12.

⁹Brain LEV, *Intangibles : Management, Measurement, and Reporting*, Brookings Institution Pres, Washington- 2001, s.5.

¹⁰Leif EDVILSON and Patrick SULLIVAN, ”Developing a Model for Managing Intellectual Capital”, *European Management Journal*, Vol.14, No.4, 1996, s.357.

¹¹ Filiz BİLMEDİK, Entelektüel Sermaye, (12.10.2003)

<http://www.danismend.com/konular/insankaynaklari/INKA-ENTELESER.HTM>

Sveiby entelektüel sermayeyi; bireysel yetenek, iç yapı ve dış yapı olmak üzere üç boyuta ayırır¹². Brooking tarafından yapılan ayırım ise piyasa varlıkları, insan odaklı varlıklar, altyapı varlıkları ve bilgi sermayesi varlıkları şeklindedir¹³. Edvinson ve Malone ise, entelektüel sermayeyi, insan sermayesi ve yapısal sermaye olarak iki bileşene ayırmaktadırlar¹⁴. Bilimsel yazındaki görüşler dikkate alındığında entelektüel sermayeye oluşturan unsurları şöyle açıklamak mümkündür.

1. İnsan Sermayesi

İnsan sermayesi, bireyler tarafından oluşturulan fiziksel olmayan varlıklarla temsil edilir. İnsan sermayesini oluşturan değer, o örgütün çalışanlarıdır. İnsan sermayesi bilgi ve teknik yetenekleri, bunların yanı sıra zekâ, enerji, tavır, güvenilirlik, bağlılık, hayal gücü, yaratıcılık, bilgi paylaşma isteği, bir takıma adapte olma isteği ve işletmenin hedeflerini benimseme gibi kişisel özellikleri içermektedir. İşletmeler insan sermayesini ancak kiralayabildikleri için çalışanlar işletmeden ayrıldıklarında insan sermayesinin de önemli bir bölümü kaybedilmiş olmaktadır¹⁵. İnsan sermayesinin öncelikli amacı, gerek yeni ürünler veya hizmetler gerekse iş süreçlerinde yenilik yaratmaktır. Yöneticiler, insan sermayesini, çalışanlara eğitimler sağlayarak, çalışanların iş tatmin düzeylerine artırarak ve motivasyonla geliştirilebilir¹⁶.

---

¹² Karl Erik SVEIBY, *Measuring Intangibles and Intellectual Capital—An Emerging First Standard*, Internet Version, August–1998,

<http://www.sveiby.com.au/EmergingStandard/html>, s.4, (06.07.2001)

¹³ Annie Brooking., a.g.e., s.17.

¹⁴ Nick BONTIS, “Assessing Knowledge Assets: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital”, *International Journal Of Management Reviews*, Vol.3, Issue 1, 2001, s.45.

¹⁵ Halit KESKİN, “Entelektüel Sermaye Nedir?”. *Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü E-Bülten*, <http://www.gyte.edu.tr/ebulten/sayi14/makale.htm>. Yıl 1. Sayı 14. Kasım 2005.

¹⁶ Jan MOURITSEN, “Driving growth: Economic Value Added Versus Intellectual Capital”, *Management Accounting Research*, Volume 9 , 1998, s. 468

Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.IX, S.II, 2007)

2. Yapısal (Örgütsel) Sermaye

Yapısal sermaye, işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesine imkan sağlayan teknolojiler, yöntemler ve süreçlerdir. Yapısal sermaye, temel olarak, işletmenin çalışma ya da işlerlik sistemi olarak da adlandırılacak sistemi oluşturan varlıklardır. Yapısal sermaye, yönetim felsefesi, örgüt kültürü, organizasyon süreçleri ve bilgi teknolojilerinden oluşur. İşletme kültürü, risk tahmin yöntemleri, satış-güçlü yönetiminde kullanılan yöntemler, finansal yapı, Pazar ve müşteriler ile ilgili veri tabanları, e-mail yada tele konferans sistemleri gibi iletişim sistemleri yapısal sermaye olarak gösterilebilir¹⁷.

3. Müşteri Sermayesi

Müşteri sermayesi, her firmanın sahip olduğu sermayedir. Müşteri memnuniyeti ve sadakati, imaj ve marka ile doğrudan dağıtım kanallarından oluşur. İşletme için değer yaratabilecek tüm dışsal faktörlerle ilgili olan müşteri sermayesi kalemlerine, iş ortaklıkları, lisans anlaşmaları, satış sözleşmeleri, ticari partnerlerle ilişkiler, franchising anlaşmaları, medya, kamuoyu ve devlet gibi diğer konularla ilişkileri içeren varlıklarda dahil edilebilir¹⁸.

III. İŞLETMELER AÇISINDAN ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ÖNEMİ VE RAPORLANMASI

Entelektüel sermaye çağdaş iş alanında firma değerine önemli bir kaynak sağlamaktadır. Entelektüel sermaye, bir firmanın finansal sonuçlar yaratma yeteneğinin, firma değerinin ve performansının belirlenmesinde anahtar rolü oynamaktadır¹⁹. Entelektüel sermayenin ölçümü, insan sermayesinin, yapısal sermayenin ve müşteri sermayesinin saptanması ile varlıkların tamamının yönetilmesine

---

¹⁷ Özcan YENİÇERİ ve Mehmet İnce, *Bilgi Yönetim Stratejileri ve Girişimcilik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005, s. 242

¹⁸ Mehmet İNCE, Selda ALAGÖZ ve Rabia ÖZPEYNİRCİ, “Değişim Sürecinde Entelektüel Sermayenin Stratejik Yönetimi Açısından Eğitime Yüklenen Fonksiyonlar”, *S. Ü. Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*. Cilt 4. Sayı 1. Yıl 2004, s. 169.

¹⁹ James GUTHRIE, Richard PETTY, Ulf JOHANSON, “Sunrise in the Knowledge Economy”, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol.14, 2001, s. 367

olanak tanınmalıdır²⁰. Halka açık işletmelerde, entelektüel sermayeyi yönetebilen organizasyonların başarısı piyasa değerine olduğu kadar, defter değerine de yansır. Diğer taraftan, fiziksel kaynaklara dayalı sanayi toplumu ekonomisinden, entelektüel kaynaklara dayalı bilgi toplumu ekonomisine geçiş çerçevesinde firmaların defter değerleri piyasa değerlerinin çok altında kalmaktadır. Özellikle bilgiye dayalı sektörler ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmalarda, firmaların piyasa değerlerinin defter değerlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu iki değer arasındaki boşluğu kapatmak için entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesine ihtiyaç vardır²¹.

Entelektüel sermaye, muhasebecilere şirketleri değerli kılan şeylerin neler olduğu konusunda ölçüm yapmak ve hesapları denetlemek için bir fırsat sunmaktadır. Bugüne kadar finansal rapor vermeyi niteleyen, tarihsel ve objektif yaklaşıma nazaran, entelektüel sermaye değerinin belirlenmesi, acil ve kesin olmayan ölçümlerin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu yeni durumun gereklerini karşılayabilmek içinde muhasebe bilgi sistemi, süreç ve uygulamalarını buna adapte etmelidir. Entelektüel sermayenin değerini belirlemek ve raporlamak, diğer bir ifade ile maddi olmayan duran varlıklara parasal bir değer biçme beraberinde potansiyel suiistimallere yol açabilir. Entelektüel sermaye, hesapları denetleme işlemini ve onaylanmış ölçüm yöntemlerini içeren bir standardizasyona henüz sahip değildir.

Entelektüel sermayenin ölçülmesi, kayda alınması ve raporlanması, muhasebecilere deneyimlerinden yararlanma, yeteneklerini ortaya çıkarma ve geleceği şekillendirmede fırsatlar sunmaktadır. Leif Edvinsson, muhasebecilerin yeni görevleri alanların şu şekilde sıralamaktadır²²:

---

²⁰Şaban UZAY ve Orhan SAVAŞ, a.g.e., s. 167.

²¹ Robin ROSLENDER and Robin FINCHAM, "Thinking Critically About Intellectual Capital Accounting", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*. Vol. 14. No 4, 2001, s. 383.

²² Barry BRINKER, "Intellectual Capital: Tomorrow's Asset, Today's Challenge" s.11-12. <http://www.cpavision.org/vision/wpaper05bcfm#note1>. (09.07.2002)
Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.IX, S.II, 2007)

1- Planlama: Muhasebe becerilerini ve tecrübelerini şirketlerin planlama sistemlerine uygulamak yani entelektüel sermayeyi ve ilgili veri tabanlarını izlemek ve uygun programlar hazırlamak.

2- Standartlar: Entelektüel sermaye ile ilgili bilgi verme standartları (ölçümler, indeksler ve politikalar) geliştirmek.

3- Onaylama: Entelektüel sermaye hesaplarını resmileştirmek ve onaylamak.

4- Navigasyon: Değer yaratımı ve yönetim sistemlerini ve modellerini müşterilere tanıtmak.

Finansal tablolardan işletme ilgililerinin fayda elde edebilmeleri için, kamuoyuna iletilen bilgilerin, doğru, güvenilir, gerçekçi ve yararlı olması gerekir. Bilişim çağında finansal tabloların işletmenin gerçek durumunu ortaya koyduğuna şüphe ile bakılmakta ve bu çağda sabit varlıklardan daha çok bilginin değer ifade etmesi, doğal olarak maddi varlıklara dayalı oluşturulan bilançoların, bilginin değerini ortaya koymada yetersiz kaldığı görüşünü ortaya çıkarmaktadır. İşte bu aşamada entelektüel sermaye bilgilerinin de finansal tablolarda yer alması gereği ortaya çıkar. Entelektüel sermaye bilgilerinin finansal tablolarda sunulmasının muhasebenin temel kavramlarından sosyal sorumluluk, dönemsellik, önemlilik ve tam açıklama kavramları açısından da gerekli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır²³.

Entelektüel sermayenin raporlanması, varlıkların daha açık bir şekilde tanınmasının sağlanması ile kaynak tahsisinin etkinliği ve dahili yönetimin geliştirilmesi açılarından faydalar sağlar. Diğer faydaları ise arttırılmış şeffaflık, yatırımcılar ve borç verenler için daha detaylı enformasyon ve kaynakların sermaye piyasasında daha etkili ve verimli tahsisini içerir.

---

²³ Sami KARACAN, *Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda Sunulması*, Orient Yayınları, 2007, s. 116.

Günümüzde artık pek çok işletme entelektüel sermayeyi şirket içi raporu olarak hazırlamaktadır. Entelektüel sermayenin işletme içi raporlanmasını gerekli kılan faktörler şunlardır²⁴:

- a) Faaliyetlerin verimliliğini ve entelektüel sermayenin yönetimi, ölçülmesi ve değerlendirilmesine yardımcı olması,
- b) Entelektüel sermayeden kaynaklanan mevcut ve gelecek dönemlere ilişkin gelir tahminlerinin yapılması yardımcı olması,
- c) Etkili teşvik uygulamalarının tespitine yardımcı olması,
- d) Çalışan katkılarını entelektüel sermaye ve kârlarla ilişkilendirmeye imkan tanınması,
- e) Entelektüel sermaye kaynaklarını stratejik vizyonla birleştirmeye imkan tanınması,
- f) Çalışanların motivasyonu artırması,
- g) Çalışanların ve müşterilerin bilgi, müşteri memnuniyeti ve sadakatini artırmak için politikalar geliştirilmesine yardımcı olması,
- h) Yöneticilerin değer ifade eden varlıkların korunması ve geliştirilmesi üzerine odaklanmalarını zemin oluşması.

Entelektüel sermayenin işletme dışı raporlanmaması, yatırımcının işletmenin tanımlanamayan unsurlarına ilişkin gelişmelerden habersiz olmasına sebep olur ki bu da yatırımcıyı bilgiye sahip olan şirket çalışanları ile karşılaştırıldığında dezavantajlı bir duruma düşürecektir. Bilançolarda gösterilmeyen fakat firma değerini etkileyen entelektüel sermaye unsurlarının varlığı, işletme değerinin tespiti ve dolayısıyla karar alıcıların süratli ve isabetli kararlar almasını engelleyecek ve yatırımcının risk payını artıracaktır. Bu durum, geniş entelektüel sermaye kaynaklarına sahip işletmelerin yüksek düzeyde maddi duran varlığa sahip olan işletmelere göre

---

²⁴ Invisible Value-The Case For Measuring and Reporting Intellectual Capital. *Business Competitiveness Division*. Canberra. June 2001, ss.21-22, www.industry.gov.au/library/NEBL_Intellectual_Capital.pdf.(07.07.2002).
Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.IX, S.II, 2007)

yatırımcı ve uygun şartlarda kredi bulamama sorununu da doğurabilir²⁵.

Entelektüel sermayeyi işletme dışına raporlama zorunluluğunu doğuran nedenler şöyle sıralanabilir²⁶:

- a) Soyut varlıkların etkili yönetimi için büyüyen talep,
- b) Sosyal ve çevresel raporlamaların örnek olması,
- c) İşletme değerini daha doğru bir biçimde yansıtması ve mevcut ve potansiyel yatırımcıların doğru bilgilendirilmesi,
- d) Hisse senetlerinin değerinin artırılmasının kurumsal bir hedef haline gelmesini desteklemesi,
- e) İşletme farkındalığının desteklenmesi veya sürdürülmesi,
- f) Geçmiş ve gelecek arasında bir köprü oluşturması,
- g) Sürekli gelişme ve değişime odaklanmayı güçlendirmesi,
- h) Stratejik pozisyon almayı ve stratejik pozisyon almanın sermaye maliyeti üzerine etkisini ortaya koyması.

A. Entelektüel Sermaye Raporundaki Alanlar

Bilgi yönetimi, organizasyonel bilginin ölçülmesini, üretilmesini, paylaşılmasını, yararlanılmasını ve iletilmesini amaçlayan bütün faaliyetleri içine alır. Bilgi yönetimine yakın bir kavram entelektüel sermaye raporu kavramıdır. İşletmelerin entelektüel sermaye raporlarını geliştirebilmeleri için; misyon, vizyon ve değerler; organizasyonel mükemmellik modeli; bilgi yönetim modeli ve örgütsel entelektüel sermaye yapısı, entelektüel sermaye hesapları ve raporları, entelektüel sermaye hesaplarının denetimi, entelektüel sermaye hesaplarının tanımlanması ve entelektüel sermaye

---

²⁵ Jeltje van der Meer KOOISTRA and Siebren M. ZIJLSTRA, "Reporting on Intellectual Capital", *Accounting Auditing and Accountability Journal*, Vol.14. N.4. 2001, s. 457.

²⁶ Invisible Value, a.g.e., s.22.

göstergelerinin gözden geçirilmesi konularında çalışmalar yapması gerekir²⁷.

Entelektüel sermaye raporları, insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi şeklinde üç alandan oluşmaktadır. İnsan sermayesi alanında; çalışanların profili, eğitim, personel devir hızı, yetiştirme, bağlılık ve motivasyon ile ek açıklamalara, yapısal sermaye alanında, altyapı, müşteri desteği, idari süreçler, yenilik, kalite geliştirme projeleri ve bilgi temelli altyapı başlıklarında, müşteri sermayesi alanında ise müşteri profili, müşteriler, imaj ve hisse sahipleri ve ağ kullanımı ile yoğunluk, işbirliği ve kontratlar başlıklarında bilgiler raporlanmalıdır²⁸.

IV. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve değişimi yakalayabilmeleri için teknolojiye, insana, yeni ürün geliştirmeye, üretim süreçlerini ve ilişkilerini iyileştirmeye yönelik yatırımlar yapmaları gerekmektedir. Bu yatırımlar, entelektüel sermayeye yöneliktir. Ancak, geleneksel muhasebe sistemi, bu yatırımların varlık olarak kayda alınmasına ve raporlanmasına çoğunlukla imkan vermemekte, gelecekte yarar sağlayacak bu varlıkların, aktifleştirilmeyip dönem gideri yazılması tercih edilmektedir. Bu durum, işletme raporlarına, sahip olunan entelektüel unsurların ve bilginin yansıtılmamasına yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak, firma değerini yansıtamayan raporlar yatırımcılar, kredi kuruluşları ve hissedarlar açısından anlamsız ve yetersiz olarak görülmektedir²⁹.

Geleneksel finansal raporlama fonksiyonu, günümüz ekonomik düzeni içerisinde zaman zaman tartışmaların odağına taşınmaktadır. İş

---

²⁷ Patricia Ordenez de PABLOS, "Measuring and Reporting Knowledge-Based Resources: The Intellectual Capital Report", www.alba.edu.gr/OKLC2002/Proceedings/pdf-files/ID392.pdf. (12.10.2002)

²⁸ Patricia Ordenez de PABLOS, a.g.e., (12.10.2002).

²⁹ Saime ÖNCE, *Muhasebe Bakış Açısı ile Entelektüel Sermaye*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir-1999, s. 63.

Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.IX, S.II, 2007)

performansındaki değişimlerin, kaydedilen gelirler ve maliyetler üzerindeki etkisi, belirgin bir hale gelmeden çok daha önce bir işletmenin değerini etkileyebilmektedir. Maddi olmayan varlıklara yapılan yatırımlar, iş performansında hızlı ve önemli değişimlere yol açtığı zaman bu hesaplama daha güç bir hal almaktadır³⁰.

Geleneksel muhasebe sistemleri, yüksek maddi duran varlıklara sahip imalat ekonomileri için geliştirilmiştir. Bu sistemler üretimde kullanılan varlıkların değeri ve üretilen çıktının net değeri hakkında doğru ve güvenilir maliyet tabanlı bilgi sağlamak için dizayn edilmiş olup, muhasebe prensipleri bilgi ekonomisi içerisinde faaliyette bulunan firmaların kurumsal başarısını, know-how, marka, patent, müşteri sadakati gibi güdüleyicilerini dikkate almamaktadır³¹.

Bilgi tarafından güdülenen bir ekonomik yapıya yönelimler, geleneksel finansal raporların yetersizliklerinin arkasındaki en önemli faktördür. Bilgi ekonomisine geçiş sürecini başlatan ekonomilerde firmalar, hızlı değişime ayak uydurabilmek ve rekabetçi gücünü artırabilmek/ koruyabilmek amacıyla insan kaynakları, enformasyon teknolojileri, ar-ge çalışmaları ve tanıtım alanlarında yapılan ciddi yatırımlar yapmışlardır. Bu bağlamda muhasebede, bilgi çağına uygun olarak bilgi üreten bir sisteme dönüşmelidir. Yetersiz duruma gelen finansal olay kavramı yeniden ele alınmalıdır. Muhasebe eskiden olduğu gibi geleceğe ve yönetime yönelik bilgi üreten bir sistem haline gelmelidir. Sistem geçmiş olayların kayda alınmasından ziyade, tüm işletmeyi ilgilendiren olayların toplandığı bir havuz ile ilgili tarafların bu havuzdan bilgileri alan veri tabanı şeklinde bir yapıya bürünmelidir³².

---

³⁰ Measuring and Reporting Intellectual Capital: Experience, Issues and Prospects, New Measures For The New Economy, Amsterdam, Tecnicl Meeting, International Semposium, 9-10 June 1999, par.32.

³¹ Invisible Value, a.g.e., 25.

³² Seval K. SELİMOĞLU, *İşletmelerin Etkinliğini ve Verimliliğini Artırmada İnsan Kaynağı Muhasebesinin Rolü*, Anadolu Üniversitesi Yayın No1290, Eskişehir, 2001, s. 3-4.

A. Entelektüel Sermayenin Mali Tablolara Yansıması

Standart muhasebe modelleri, değer hareketleri ile ilgili olarak borsa, şirket yönetimi ve diğer çıkar gruplarını bilgilendirmek için tasarlanmıştır. Bu değerler; yer, dönem, ürün, müşteri ve aktivitelerle ilgilidir. Bunların birçoğu sayılara dökülebilmekte ve genel kabul görmüş ilke ve uygulamalarla karşı karşıyadır. Entelektüel sermaye ise nispeten yeni ve esrarengiz bir kavramdır ve temelde firmanın maddi olmayan ve değişebilen değerleriyle ilgilidir. Mevcut muhasebe modeli, değer ölçümü, kayıt ve raporlamada, anlamlı bir yapı oluşturamamaktadır. Entelektüel sermayenin muhasebeleştirilebilmesi için yeni finans ve yönetim, kavram ve uygulamalarının bulunmasını ihtiyaç vardır.

Entelektüel sermayenin muhasebeleştirilme ve raporlamasında karşı karşıya kalınan zorluklar şu şekilde sıralanabilir³³:

- a) İnsan becerisine, bilgi temeline ve teknolojik kapasiteye yapılan yatırımları yönetmek için daha iyi araçlara duyulan ihtiyaç,
- b) Entelektüel sermayenin onaylandığı ve onaylanmadığı şirketler arasındaki farkı ortaya koyabilecek muhasebe ölçümlerine duyulan ihtiyaç,
- c) Uzun vadede insan becerisine, bilgi temeline ve teknolojik kapasiteye yapılan yatırımların getirisini ölçebilme ihtiyacı.

Günümüzde entelektüel sermayenin işletmelerdeki yeri ve öneminin anlaşılmasının bir sonucu olarak, konu ile ilgili yapılan çalışmalar artmış ve Leif Edvinsson tarafından, yeni bir bilanço yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu yaklaşımı göre; bilançonun aktif kısmındaki maddi varlıklar finansal sermaye ile yani özsermaye ve borçlarla finanse edilmekte, aktif tarafının ikinci kalemi olan maddi olmayan varlıklar ise finansal olmayan ya da entelektüel sermaye ile finanse edilmektedir. Bu bilanço yaklaşımı, Şekil 1'deki gibi şematize edilebilir.

---

³³IFAC, *The Measurement and Management of Intellectual Capital: An Introduction*, International Management Accounting Study, Number 7, September 1998, par. 6.
Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.IX, S.II, 2007)

Aktif		BİLANÇO		Pasif	
Maddi Varlıklar	} Varlıklar	Özsermaye	} Resmi	Bilanço	
Maddi Olmayan Varlıklar		Borçlar			
	} Şerefiye	Entelektüel	} Gizli	Değerler	
		Teknoloji			
		Yetenek			

Şekil 1. Bir Kaynak Unsuru Olarak Entelektüel Sermaye

Kaynak : Leif Edvinsson, Developing Intellectual Capital at Skandia, Long Range Planing, Volume 30, No.3, 1997, s.368.

Buna göre, entelektüel sermaye, özsermaye ile aynı şekilde görülen bir kaynak ögesidir. Müşteriler, işçiler vb. çıkar gruplarından borç alma ilkesine dayanan bir kaynaktır. Muhasebe bakış açısına göre karşı denge iyi niyettir (ticari değer, şerefiye vb.). Ancak esas mesaj gizli değerler içermesidir. Muhasebe açısından bir başka paradoks ise, ticari değer (iyi niyet, şerefiye) somut değeri olmayan bir varlık olmasıdır. Ancak bilgi değeri bakış açısından bakıldığında, işletmenin zamanla büyüyen entelektüel değerini yansıması beklenir.

Ülkemizde ise son yıllarda artan entelektüel sermaye ile ilgili çalışmalar neticesinde; Çıkrıkçı ve Daştan tarafından, TDHP’de boş bırakılan hesapların kullanılması ile entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesi sorununu en azından bugün için giderilebileceği ve araştırmalara devam edilebileceği öne sürülmüştür. Bu çalışmaya göre, entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesi ve mali tablolara yansıtılması şu şekilde gerçekleştirilebilir³⁴.

31.12..	
265 Entelektüel Varlıklar Hesabı	X
502 Entelektüel Sermaye Hesabı	X

Yukarıda yapılan kayıt sonrası söz konusu değerler bilançoya aşağıdaki gibi aktarılabilir.

³⁴ Mustafa ÇIKRIKÇI ve Abdülkerim DAŞTAN, “Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 43, 2002, s. 28.

Aktif	..... A.Ş.'nin 31.12..... Tarihli Bilançosu	Pasif
I. Dönen Varlıklar		III. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
II. Duran Varlıklar		IV. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
E - Maddi Olmayan Varlıklar		V. Özkaynaklar
.....		A - Ödenmiş Sermaye
6 - Entelektüel Varlıklar		1 - Sermaye
		2 - Ödenmemiş Sermaye (-)
		3 - Entelektüel Sermaye

B. Geleneksel Muhasebe Uygulamalarında Maddi Olmayan Varlıklarla İlgili Problemler

Entelektüel sermaye yeni bir konu olmasının yanı sıra muhasebecilerin ve yöneticilerin kafasında henüz çözülemeyen bir bilimcedir. Geleneksel muhasebe sisteminin kural ve metotları ve ülkemizdeki Tekdüzen Muhasebe Sistemi uygulamaları entelektüel sermayenin firmaya kattığı değeri ölçme, kayıt altına alma ve anlamlı bir şekilde raporlamada yetersiz kalmaktadır. Entelektüel sermaye varlıklarını muhasebeleştirilebilmek için yeni finansal kavramlar ve uygulamalar geliştirilmelidir³⁵.

Geleneksel muhasebe sistemi ile işletmelerin sahip oldukları maddi olmayan varlıkların bir bölümü ölçülüp aktifleştirilmekte veya direkt gider olarak kaydedilmekte, bir bölümü ise ölçülemediğinden finansal tablolara aktarılamamaktadır. Teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesi ve raporlanmasında önemli problemler ortaya çıkartmaktadır. Geleneksel muhasebe uygulamaları yenilik ve değişimin yaşanmadığı işletmelerde yeterlilik gösterirken, hızlı değişim ve yeniliklere sahne

³⁵ YILDIZ Birol ve Berrin Tenekecioğlu, Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Piyasa Değeri Üzerindeki Etkisi Ve İMKB 100 İşletmelerinde Görgül Bir Çalışma, *Osman Gazi Üniversitesi İİBF 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Kitabı*, Eskişehir, Kasım-2004, s.581.

olan ve rekabet gücü elde edebilmek amacıyla maddi olmayan duran varlık yatırımlarına ağırlık verdikleri işletmelerde ise yetersizlikler göstermektedir. Geleneksel muhasebe uygulamalarında ortaya çıkan yetersizlikleri ortadan kaldırabilmek için muhasebe dönemlerinin değiştirilmesi, finansal tablolarda finansal ve finansal olmayan bilgilere yer verilmesi, işletme performansının genel görünümünü daha doğru bir şekilde yansıtan aşamalı, gözden geçirilebilir beş yıllık hesapların işletmeler tarafından yayınlanması, entelektüel varlıkların piyasa fiyatlarının belirleneceği etkin piyasaların oluşturulması gereklidir³⁶.

SONUÇ

Teknoloji ve bilgideki hızlı değişim hem insanları hem de işletmeleri her alanda etkisi altına almaktadır. Bu değişim sürecinde, işletmelerin en önemli rekabet silahı olarak, işletmenin rakipleriyle farkını ortaya koyan, temelini bilgi ve deneyimin oluşturduğu ve değere dönüştürülebilen bilgi olarak karşımıza çıkan entelektüel sermaye, maddi olmayan varlıkların 21. yüzyıldaki yansıması olarak dikkat çekmektedir. Geleneksel muhasebe sistemi, entelektüel sermaye unsurlarının (bilgi, uzmanlık, teknoloji, müşteriler, dağıtım kanalları, yetenekler, deneyim vb.) finansal tablolara tam olarak yansıtılmasında yetersiz kalmaktadır.

Entelektüel sermaye unsurları, bu unsurları ölçüm yöntemi ve şekilleri, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması alanlarında uzlaşa ve standardizasyon sağlanmalıdır. Bütün bu standardizasyonlar entelektüel sermaye raporlarının değerine katkı sağlayabilir. Çünkü standardizasyon benzer zaman dilimlerinde farklı işletmeler arasında ve de aynı işletme içinde farklı zaman dilimlerinde verilerin geçerli karşılaştırmasının yapılabilmesine imkan verir. Sonuç olarak, geleneksel muhasebe sistemi maddi olmayan varlıklar hakkındaki bilgilerin açıklanmasına daha fazla önem vermelidir. Bu konudaki aksaklıklar, bilgi ekonomisine geçişin artması ile önemli zararların habercisi olduğu görülmektedir.

---

³⁶ Measuring and Reporting Intellectual Capital, a.g.e., par. 38-45.

KAYNAKÇA

- BILMEDİK, Filiz, *Entelektüel Sermaye*, (12.10.2003)
<http://www.danismend.com/konular/insankaynaklari/INKA-ENTELESER.HTM>
- BONTIS, Nick, "Assessing Knowledge Assets: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital" *International Journal Of Management Review*,. Volume 3, Issue 1, 2001.
- BRINKER, Barry. "Intellectual Capital: Tomorrow's Asset, Today's Challenge", <http://www.cpavision.org/vision/wpaper05bcfm#note1>.(09.07.2002)
- BROOKING, Annie, *Corporate Memory Strategies For Knowledge Management*, International Thomsan Business Press, 2000.
- ÇELME, Burçin ve A.Semih İşevi. "Bilgi Çağında Yeni Hazine: Entelektüel Sermaye ile Rekabeti Yakalamak", www.unak.org.tr/unak2002/semih.doc. (28.10.2002)
- CHANG, Shao-Chi, Sheng-Syan Chen, Jung-Ho Lai. "The Effect of Alliance Experience and Intellectual Capital on the Value Creation of International Strategic Alliances", *The International Journal of Management Science*, June 2006.
- ÇIKRIKÇI, Mustafa ve Abdülkerim Daştan. "Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması", *Bankacılar Dergisi*, Sayı 43. 2002
- EDVINSSON, Leif and Patrick Sullivan."Developing a Model for Managing Intellectual Capital", *European Management Journal*, Vol.14. No.4, 1996.
- EDVINSSON, Leif,"Developing Intellectual Capital at Skandia", *Long Range Planing*, Volume 30. No.3. 1997.
- ERTUĞRUL, Murat. "Bilgi Çağında İşletmelerin Yeni Kaynağı: Entelektüel Sermaye", *Active*, Yıl 3. Sayı 15, Ekim-Kasım 2000.
- GUTHRIE, James, Richard Petty, Ulf JOHANSON, "Sunrise in the Knowledge Economy", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol.14, No:4, 2001.
- İNCE, Mehmet, Selda Alagöz ve Rabia Özpeynirci. "Değişim Sürecinde Entelektüel Sermayenin Stratejik Yönetimi Açısından Eğitime Yüklenen Fonksiyonlar". *S. Ü. Karaman İ.İ.B. Fakültesi Dergisi*, Cilt 4. Sayı 1, Yıl 2004.
- International Financial and Management Accounting Committee (IFAC), *The Measurement and Management of Intellectual Capital: An Introduction*, International Management Accounting Study, Number 7. September 1998.
- Invisible Value-The Case For Measuring and Reporting Intellectual Capital, Business Competitiveness Division, Canberra. June 2001. www.industry.gov.au/library/NEBL_Intellectual_Capital.pdf.(07.07.2002)
- KARACAN, Sami, *Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda Sunulması*, Orient Yayınları. 2007.

KESKİN, Halit. “Entelektüel Sermaye Nedir?”, *Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü E-Bülten*. <http://www.gyte.edu.tr/ebulten/sayi14/makale.htm>. Yıl 1. Sayı 14. Kasım 2005.

KOOISTRA, Jeltje van der Meer- and Siebren M. Zijlstra. “Reporting on Intellectual Capital”, *Accounting Auditing and Accountability Journal*, Vol.14, N.4, 2001.

Measuring and Reporting Intellectual Capital: Experience, Issues and Prospects, New Measures For The New Economy, Amsterdam. Tecnicl Meeting, International Semposium, 9-10 June 1999.

LEV, Brain, *Intangibles : Management Measurement and Reporting*, Brookings Institution Pres, Washington- 2001.

MOURITSEN, Jan, “Driving growth: Economic Value Added Versus Intellectual Capital”, *Management Accounting Research*, Volume 9 , 1998.

ÖNCE, Saime, *Muhasebe Bakış Açısı ile Entelektüel Sermaye*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir- 1999.

ÖZPEYNİRCİ, Rabia, KOBİ’lerde Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi ve Muhasebeleştirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya-2005.

PABLOS, Patricia Ordenez de, “Measuring and Reporting Knowledge-Based Resources: The Intellectual Capital Report”, www.alba.edu.gr/OKLC2002/Proceedings/pdf-files/ID392.pdf. (12.10.2002)

ROSLENDER, Robin and Robin Fincham. “Thinking Critically About Intellectual Capital Accounting”, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Volume 14. Number 4, 2001.

SELİMOĞLU, Seval K., *İşletmelerin Etkinliğini ve Verimliliğini Artırmada İnsan Kaynağı Muhasebesinin Rolü*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No1290. Eskişehir. 2001.

STEWART, Thomas A., *Entelektüel Sermaye*, Çev. Nurettin el Hüseyini, MESS Yayınları. İstanbul, 1997.

SVEIBY. Karl-Erik, *Measuring Intangibles and Intellectual Capital—An Emerging First Standard*, Internet Version, August-1998. <http://www.sveiby.com.au/EmergingStandard/html> (06.07.2001)

TEKİN, Mahmut, Hasan K. Güleş ve Adem Ögüt, *Teknoloji Yönetimi*, Nobel Yayın Dağıtım, 2003.

UZAY, Şaban ve Orhan Savaş, “Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Uygulama Örneği”, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı: 20, Ocak-Haziran 2003.

YENİÇERİ, Özcan ve Mehmet İnce, *Bilgi Yönetim Stratejileri ve Girişimcilik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005.

YILDIZ Birol ve Berrin Tenekecioğlu, Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Piyasa Değeri Üzerindeki Etkisi Ve İMKB 100 İşletmelerinde Görgül Bir Çalışma, Osman Gazi Üniversitesi İİBF 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongre Kitabı, Eskişehir, Kasım-2004